

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ)
Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Σάββατο 10 Φεβρουαρίου 2018

ΟΜΑΔΑ Α'

Θέμα Α1

α) σχολ. βιβλ. σελ. 15-16: «(Στο μεταξύ) Η πρόοδος του εκτός των εθνικών συνόρων ελληνισμού ταλάνιζε το μικρό βασίλειο. Ενίσχυε την ιδέα ότι το υπάρχον κράτος δεν ήταν παρά μία ημιτελής κατασκευή, τα θεμέλια απλώς για κάτι μεγαλύτερο. Η «Μεγάλη Ιδέα» που εκπορεύθηκε απ' αυτήν την αντίληψη, δημιουργούσε προσδοκίες για ολοκλήρωση του εθνικού οράματος, που προϋπέθετε σημαντική διεύρυνση των συνόρων. Η έντονη παρουσία της εθνικής αυτής ιδεολογίας είχε επιπτώσεις στον πολιτικό και οικονομικό χώρο, ιδιαίτερα σε εποχές που τα προβλήματα έμοιαζαν με ανοικτές πληγές, στην περίπτωση της Κρήτης ή, αργότερα, της Μακεδονίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν στραμμένο το ενδιαφέρον τους, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, αποκλειστικά στα εσωτερικά ζητήματα, στην οικονομική ανόρθωση και τη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση. Όλα αυτά συνυφαίνονταν με το εθνικό όραμα, μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών και καθιστώντας συχνά τις οικονομικές πρωτοβουλίες έρμαια των εθνικών κρίσεων.»

β) σχολ. βιβλ. σελ. 20: «Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά -ελληνικά- πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.»

γ) σχολ. βιβλ. σελ. 23-24: «Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος, ξεχώριζε για την έκταση, τη σημασία και την πολυπλοκότητα του το ζήτημα των «εθνικών γαιών». “Εθνικές γαίες” ήταν οι ακίνητες, οι κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης). Οι περιουσίες αυτές περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους “επαναστατικώ δικαίω”. Για τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις αποτέλεσαν το πρώτο και, ουσιαστικά, το μόνο κεφάλαιο στη διάρκεια του πολέμου, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκαν ως υποθήκη για τη σύναψη δανείων ή ως μέσα

εξασφάλισης εσόδων, μέσω της εκποίησης τους. Η έκταση των γαιών αυτών μπορεί να υπολογιστεί μόνο κατά προσέγγιση, καθώς το σχετικό με την έγγειο ιδιοκτησία οθωμανικό καθεστώς ήταν περίπλοκο, όπως και οι μηχανισμοί απογραφής των περιουσιακών στοιχείων. Υπολογίζεται ότι η έκταση των εθνικών κτημάτων ανερχόταν χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα.»

Θέμα Α2

1. Λ
2. Σ
3. Λ
4. Σ
5. Σ

Θέμα Β1

σχολ. βιβλ. σελ. 22: «Οι πρωτοβουλίες και οι συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού ξεκίνησαν μετά τα μέσα του 19ου αιώνα. Τα κεφάλαια που χρειαζόνταν για την κατασκευή ή την αγορά και τη συντήρηση των ατμοπλοίων ήταν σημαντικά, με αποτέλεσμα να ανατραπούν οι παραδοσιακές εφοπλιστικές σχέσεις που ίσχυαν για τα ιστιοφόρα και να αναζητηθούν κεφάλαια μέσω εταιρειών και ισχυρών επιχειρηματικών σχημάτων. Το κράτος, οι τράπεζες (η Εθνική Τράπεζα ιδιαίτερα) και οι εκτός συνόρων ομογενείς συμμετείχαν ενεργά σ' αυτές τις πρωτοβουλίες. Παρ' όλα αυτά, η περιορισμένη διαθεσιμότητα κεφαλαίων και ο αυξημένος επιχειρηματικός κίνδυνος ανέστειλαν την ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας. Η παρουσία της άρχισε να γίνεται αισθητή μόλις την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα. Τα 97 ελληνικά ατμόπλοια του 1890 έγιναν 191 το 1901 και 389 το 1912. Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε στην κυριαρχία Ελλήνων επιχειρηματιών στις μεταφορές στην περιοχή του Δέλτα του Δούναβη αλλά και στην κίνηση στο ίδιο το ποτάμι.»

Θέμα Β2

σχολ. βιβλ. σελ. 25: «Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι στόχοι ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό. Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που

χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδεντρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών. Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας.»

ΟΜΑΔΑ Β'

Θέμα Γ1

σχολ. βιβλ. σελ. 24

Η διανομή των «εθνικών γαιών», αν και αποτελούσε γενική επιθυμία, συναντούσε πολλά προβλήματα στην πράξη. Πολλοί από τους καλλιεργητές των κτημάτων αυτών είχαν δικαιώματα εκμετάλλευσης της γης από τα προεπαναστατικά χρόνια. Καλλιεργούσαν δηλαδή για πολλές γενιές τα χωράφια, αποδίδοντας ένα ποσοστό (περίπου 15%) στον κατ' όνομα ιδιοκτήτη, όπως επιβεβαιώνει και η πηγή, καθώς και το φόρο επί της παραγωγής, τη δεκάτη. Οπωσδήποτε είχαν ισχυρά δικαιώματα ιδιοκτησίας πάνω στη γη και ήταν δύσκολο για το κράτος να τους ζητήσει να την εξαγοράσουν καταβάλλοντας υψηλό τίμημα. Η εξαγορά, εξάλλου, προϋπέθετε και ξεκάθαρους τίτλους ιδιοκτησίας, προσδιορισμό δηλαδή του προς εξαγορά αντικειμένου, πράγμα που ήταν ανύπαρκτο στον οθωμανικό χώρο, όπου υπήρχαν συνήθως επάλληλα δικαιώματα επί της γης. Όπως σχολιάζει ο Βεργόπουλος, κατά την τουρκοκρατία δικαιώματα πάνω στα κτήματα είχαν το οθωμανικό δημόσιο (ψηλή κυριότητα), οι Οθωμανοί ιδιοκτήτες (εισέπρατταν τον φόρο επί της παραγωγής) και τέλος ο ίδιος ο καλλιεργητής ο οποίος βάσει του δικαιώματος του τεσσαρούφ ήταν ουσιαστικά ο μόνιμος ενοικιαστής του κτήματος. Με τη δημιουργία, όμως, του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και τη μεταβίβαση των οθωμανικών κτημάτων σε αυτό, οι μέχρι τώρα καλλιεργητές βρέθηκαν μετέωροι, καθώς και το δικαίωμα του τεσσαρούφ καταργήθηκε και οι ίδιοι μετατράπηκαν σε απλοί ενοικιαστές των κτημάτων.

Από την άλλη πλευρά, στη Στερεά Ελλάδα, ένα σημαντικό τμήμα των εθνικών γαιών, που δεν ήταν υπό τον έλεγχο των επαναστατών στο τέλος του πολέμου, πέρασαν άμεσα στα χέρια ιδιωτών με απευθείας εξαγορά από τους Οθωμανούς ιδιοκτήτες τους, σε χαμηλή μάλιστα τιμή. Έτσι, το κράτος έχανε την ευκαιρία της διαμεσολάβησης και της αποκόμισης προσόδων. Δεν ήταν επίσης σπάνιες οι καταπατήσεις, ιδιαίτερα σε εποχές ταραχών και κρίσης, καταπατήσεις που δύσκολα μπορούσαν να αποδειχθούν σε εδάφη με αμφισβητούμενα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας. Ο Τσουκαλός επισημαίνει ότι ουσιαστικά οι ακτήμονες έχοντας την οικονομική κυριότητα των εδαφών τους, καθώς εκείνοι αποφάσιζαν για ό,τι αφορούσε τα κτήματά που καλλιεργούσαν, τα δικαιώματα πάνω στα οποία ήταν κληρονομικά και απαραβίαστα, ενώ δεν κινδύνευαν από απαλλοτριώσεις, ουσιαστικά είχαν την πλήρη νομική κυριότητα. Έτσι το κράτος ήταν ανίκανο να επιτελέσει τον ρόλο του νόμιμου ιδιοκτήτη, οδηγώντας στο σφετερισμό σχεδόν του 50% των εθνικών γαιών. Στο χώρο της έγγειας ιδιοκτησίας, το

οθωμανικό δίκαιο διέφερε σημαντικά από το βυζαντινορωμαϊκό, το οποίο υιοθέτησε το ελεύθερο ελληνικό κράτος και όπως προσθέτει το παράθεμα είχε ως αποτέλεσμα την επιδείνωση των συνθηκών ζωής των μικροκαλλιεργητών και την αποτροπή της ανάπτυξης του αγροτικού καπιταλισμού. Η προσαρμογή των πραγματικών δεδομένων στη μεταβολή αυτή άφηνε μεγάλα περιθώρια για κάθε είδους ατασθαλίες. Συγκεκριμένα, το ρωμαϊκό δίκαιο επιτρέπει την πλήρη κατοχή μιας έγγειας ιδιοκτησίας μετά από χρονικό διάστημα 20 ετών χρησικτησίας. Απαραίτητη προϋπόθεση ήταν να μην αποδοθεί στο κράτος στο γεώμορο, ως απόδειξη εκμίσθωσης. Έτσι, πολλοί ήταν οι καλλιεργητές που κατέφυγαν στη λαθραία καλλιέργεια εδαφών ώστε μετά από αυτό το χρονικό διάστημα να περιέλθουν τα κτήματα στην πλήρη κατοχή τους.

Θέμα Δ1

σχολ. βιβλ. σελ. 25-26

α) Η Ελλάδα, έστω και στις περιορισμένες διαστάσεις της του 19ου αιώνα, είχε ικανοποιητική ποικιλία κοιτασμάτων, συνήθως όμως σε μικρές ποσότητες. Η ενθάρρυνση της μεθοδικής τους εκμετάλλευσης στις αρχές της δεκαετίας του 1860 με νομοθεσία που επέτρεπε την «εκχώρηση» μεταλλευτικών δικαιωμάτων με ευνοϊκούς όρους, προκάλεσε τη ραγδαία εξέλιξη του κλάδου. Συγκεκριμένα, η νομοθεσία του 1861 και η τροποποίησή της το 1867 οδήγησε σε έναν μεταλλευτικό πυρετό, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η πηγή 1, όλες τις κοινωνικές τάξεις. Υπήρχε διάχυτη η πεποίθηση ότι η εκμετάλλευση των μεταλλείων θα φέρει αμύθητα κέρδη που «θα κάνουν πλουσίους μια για πάντα όλους τους Έλληνες», αντίληψη που ενισχύθηκε από τα μεταλλεία του Λαυρίου και τη ζήτηση που είχε η μεταλλευτική εκμετάλλευση στις διεθνείς αγορές, αλλά και την ακμή της βιομηχανικής επανάστασης, όπως εξηγεί ο Δερτιλής. Ο ίδιος επισημαίνει ότι η Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το διάστημα αυτό δεν προλαβαίνει να δημοσιεύει τις αποφάσεις για παραχωρήσεις μεταλλευτικών δικαιωμάτων σε εταιρείες, ενώ η φρενίτιδα αυτή παρασύρει ακόμα και πολιτικούς, τραπεζίτες και αυλικούς που συμμετέχουν ως μέτοχοι στις εταιρείες αυτές. Την ίδια εποχή το ενδιαφέρον για μεταλλευτικά και οικοδομικά υλικά είχε ενισχυθεί εξαιτίας διαφόρων συγκυριών, όπως ήταν π.χ. τα έργα για τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ (έργο που ολοκληρώθηκε το 1869) αλλά και το ίδιο το άνοιγμα της διώρυγας, που αναβάθμισε συνολικά την Ανατολική Μεσόγειο. Παρά όμως τις γενικές προσδοκίες και τον πολύ μεγάλο αριθμό αιτήσεων που κατατέθηκαν στο υπουργείο Εσωτερικών στην οκταετία 1867-1875 (1.686 αιτήσεις), μόνο στο ¼ από αυτές δόθηκαν άδειες. Χαρακτηριστικό επίσης είναι το γεγονός ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα από τις πρώτες 29 επιχειρήσεις που συγκροτήθηκαν, μόνο 4-5 προχώρησαν σε εκμετάλλευση του υπεδάφους. Από αυτές ξεχωρίζουν η «Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου», η «Ελληνική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου», τα θειορρυχεία «Μελά» στη Μήλο και η «Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία».

β) Η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας υπήρξε, όπως και στην αρχαιότητα, το Λαύριο. Το 1866 άρχισε εκεί τις εργασίες της μία γαλλο-ιταλική εταιρεία (Σερπιέρι-Ρου) με στόχο την εξαγωγή μεταλλεύματος όχι μόνο από τα υπόγεια κοιτάσματα

αλλά και από τις «σκωρίες», τα υλικά που είχαν συσσωρευτεί εκεί στη διάρκεια των αιώνων εκμετάλλευσης των ορυχείων κατά την αρχαιότητα, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει και η πηγή 3. Συγκεκριμένα, εξηγεί ότι ο νόμος 400 του 1871 δίνει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των αποθεμάτων αργυρούχου μολύβδου και ψευδαργύρου που υπήρχαν στο Λαύριο, τόσο στην επιφάνεια όσο και στα απορρίμματα των μεταλλευτικών εργασιών κατά την επεξεργασία τους στην αρχαιότητα. Αυτή ήταν πλέον δυνατή μέσω της τεχνικής της εκκαμίνευσης, που δεν ήταν γνωστή στην αρχαιότητα, αποδίδοντας με χαμηλό κόστος πολύ καλό ποσοστό μεταλλεύματος. Η τεχνολογία της εποχής επέτρεπε την απόσπαση μεταλλεύματος από αυτά τα κατάλοιπα. Η εξόρυξη αργύρου και μολύβδου γνώρισε σημαντική άνθηση και πρόσθεσε στις ελληνικές εξαγωγές προϊόντα αξίας πολλών εκατομμυρίων δραχμών. Όμως, η πηγή συμπληρώνει ότι το κράτος με νέο νόμο θέλησε να αυξήσει τη φορολόγηση της εταιρείας επεκτείνοντάς τη και στις σκωρίες, υποστηρίζοντας ότι η αρχική σύμβαση που της είχε παραχωρηθεί αφορούσε μόνο την εκμετάλλευση των υπογείων κοιτασμάτων, ενώ τα υπόλοιπα κατάλοιπα βρίσκονται στην επιφάνεια, οπότε η ιδιοκτησία και νομή ανήκει στο ελληνικό κράτος. Θεσπίστηκε σχετικός νόμος το 1871, ο οποίος όμως αν και είχε νομική βάση ήταν διαπραγματεύσιμος και μέχρι την ολοκλήρωση των συζητήσεων η εταιρεία υποχρεώθηκε στην καταβολή αυτών των φόρων, με αποτέλεσμα την επέμβαση της Γαλλικής και Ιταλικής κυβέρνησης ανάγοντας την υπόθεση σε διεθνές διπλωματικό ζήτημα.